

УДК 003.083 = 111(045)

І. А. Гонга

**АВІАЦІЙНІ ПОЛІКОМПОНЕНТНІ ТЕРМІНИ
З АГЕНТИВНИМИ ФОРМАНТАМИ *-ER, OR, -ANT, -IST***

Актуальність дослідження зумовлюється його спрямованістю на інтеграцію функціонального підходу до аналізу номінативних одиниць із формантами *-er, or, -ant, -ist*, як найпоширеніших агентивних суфіксів в англійській мові. Це в свою чергу дозволить визначити шляхи перекладу цього об'ємного пласту лексики.

Метою дослідження є дослідження функціональних характеристик термінологічні номінативні одиниці з формантами *-er, or, -ant, -ist* на рівні складних, складнопохідних утворень та сталих словосполучень та виявлення найпоширеніших способів їх перекладу українською мовою.

Об'єктом дослідження є термінологічні номінативні одиниці з формантами *-er, or, -ant, -ist* на рівні складних, складнопохідних утворень та сталих словосполучень. Предметом дослідження є особливості їх перекладу українською мовою. Фактичний матеріал дослідження – це 494 терміни з суфіксами *-er, or, -ant, -ist*, вибрані методом вибірки із англо-українських термінологічних словників. Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що його результати становлять внесок у розвиток теоретичних аспектів перекладознавства, зокрема способів перекладу термінів з агентивним суфіксами.

Наявність в авіаційній термінологічних системах англійської та української мов великої кількості полікомпонентних номінативних одиниць зумовлена екстралінгвістичними чинниками, а саме, розвинутою інфраструктурою авіаційної галузі та складністю літальних апаратів.

Теоретичною базою дослідження є роботи вчених, що досліджували утворення та функціонування термінів: А. В. Суперанської [1], В. І. Карабана [2], С. В. Гріньова [3], Р. І. Кобріна [4], Д. С. Лотте [5], Ф. А. Циткіної [6] та інших.

На нашу думку, властивості терміна чітко були сформульовані С. В. Гріньовим: це «специфічність вживання» і «змістовна точність». Під першою властивістю терміна С. В. Гріньов розуміє використання терміна для називання понять, під другою – «чіткість, обмеженість значення терміна, що встановлюються дефініцією» [3, с. 29].

Агентивний суфікс в англійській мові є досить частим елементом словотворення. Варто згадати, що агентивним в англійській мові вважається суфікс, який додається до дієслівної основи, утворюючи іменник зі значенням «хтось або щось що виконує дію виражену дієсловом; об'єкт на який спрямована дія виражена дієсловом». Серед дослідженого корпусу трапляється багато номінативних одиниць,

семантика яких виходить за межі вищезгаданої. Це частково можна пояснити великою кількістю запозичень.

Під час дослідження було виявлено, що найбільш численною перекладацькою трансформацією (95 одиниць, тобто 42,3% від загального корпусу проаналізованих одиниць) є трансформація, що передбачає перестановку компонентів словосполучення: *drop generator* – генератор крапель, *useful load factor* – коефіцієнт корисного навантаження, *pressure recovery factor* – коефіцієнт відновлення тиску, *turbulent stress tensor* – тензор турбулентних напруг, *aircraft icing indicator* – індикатор обмерзання повітряного судна, *direct drive propeller* – гвинт прямої тяги, *wind direction indicator* – індикатор напрямку вітру, *visibility range marker* – маркер дальності видимості, *cable tension adjuster* – регулятор натягнення троса (керування).

Переклад англійської авіаційної науково-технічної термінології з формантами *-er, -or, -ant, -ist* характеризується також такими прийомами, як компресія: (88 одиниць, 25,2% від загального корпусу номінативних одиниць). Компресія передбачає переклад англійського багатокомпонентного терміна українським терміном з меншою кількістю компонентів, тобто компресія призводить до зменшення кількості елементів у складі українського терміна: *auxiliary landing gear* – допоміжне шасі, *pressure control indicator* – контрольний манометр, *telescopic shock absorber* – телескопічний амортизатор, *tricycle type landing gear* – трьохопорне шасі, *direct injection burner* – прямоточний пальник, *dust collector* – пиловловлювач, *flow restrictor* – рестриктор (обмежувач), *cation exchanger* – катіонообмінник, *anion exchanger* – аніонообмінник, *acoustic absorber* – звукопоглинач, шумоглушник, *acoustic underwater* – гідроакустика, *action trigger* – запуск, *adjustment center* – центрування, *air-crew member* – льотчик, *bonding plaster* – штукатурка, *booster converter* – перетворювач, *booster transformer* – бустер, трансформатор, *brash chopper* – мет. подрібнювач, *electric boiler* – електрокотел, *audio operator* – звукооператор, звукорежисер, *bridge resistor* – шунт, *cable locator* – кабелешукач, *compound compressor* – компресор, компаунд, *current distributor* – струмопровід, *frequency indicator* – хвилемір, герцметр, частомір.

Досить поширеним способом перекладу англійських полікомпонентних номінативних одиниць з агентивними суфіксами є декомпресія. (49 одиниць, 14,1% від загального корпусу проаналізованих номінативних одиниць). Це зворотній процес, при якому в українському перекладі кількість компонентів більша ніж в англійському терміні: *test chamber* – замкнена робоча сила, *radar controller* – диспетчер радіолокаційного контролю, *plot extractor* – перетворювач радіолокаційних даних у цифровий код, *compass adjuster* – коректор девіації компаса, *fluid power* – струминний гідравлічний підсилювач, *strut diffuser* – дифузор амортизаційної опори шасі. *Basic instrument flight trainer* – тренажер для основної підготовки до польотів за приладам.

Морфологічні трансформації в перекладі полікомпонентних термінів з формантами -er, -or, -ant, -ist використовуються у 16 одиницях (4,4% від загального корпусу проаналізованих номінативних одиниць), наприклад: *arm stirrer* – крильчаста мішалка, бачимо заміну іменника «arm» – прикметником «крильчаста», *pulse repeater* – імпульсний повторювач, *monitor receiver* – контрольний приймач.

Прийом перекладу полікомпонентної номінативної лексеми за допомогою **прийменниково-іменникового сполучення** виявлено у 28 одиницях (8,1% прикладів перекладу від загального корпусу одиниць), наприклад: *adjustable pitch propeller* – повітряний гвинт з переставними лопатями, *aircraft radio engineer* – інженер з бортового радіообладнання, *intermodal container* – контейнер для змішаного перевезення, *printing keyboard perforator* – перфоратор з букводрукувальною клавіатурою, *jet fuel starter* – акумулятор тиску газотурбостартера на реактивному паливі.

Науково-технічній термінології властивий також прийом відтворення термінологічних сполучень **шляхом калькування** – 35 одиниць (10, 2% від загального корпусу одиниць): *anchor mixer* – якірна мішалка, *bronze powder* – бронзовий порошок, *butadiene rubber* – бутадієновий каучук, *acoustical altimeter* – акустичний висотмір, *adsorption indicator* – адсорбційний індикатор, *adjustable diffuser* – розсувний дифузор, *coaxial propeller* – співвісний гвинт, *free propeller* – вільний гвинт, *laminar sublayer* – ламінарний підшар, *main rotor* – головний ротор, *pusher propeller* – штовхальний гвинт, *subsonic propeller* – дозвуківий гвинт, *cockpit voice recorder* – бортовий мовний самопис, *flight trainer* – пілотажний тренажер, *electro-optical power* – електронно-оптичний підсилювач і т.д.

За неможливості вживання інших прийомів перекладу може використовуватися й **описовий переклад** – 25 одиниць, (7,1% від загального корпусу одиниць): *accepting controller* – диспетчер, який приймає керування, *hot-air deicer* – пристрій проти заledenіння поверхні з використанням нагрітого повітря, *bearing liner* – елемент, що встановлюється під внутрішнє кільце підшипника, *two-position controlled propeller* – повітряний гвинт змінного кроку з установкою у двох положеннях і т.д.

Також серед видів перекладу термінів ми зустріли метод **заміни українським словом-відповідником** – 4 одиниці (1,2% від загального корпусу проаналізованих одиниць): *gate-crasher* – безбілетник, *airblower* – нагнітач, *cantilever* – консоль, *кроништейн*, *horse-power* – потужність.

Отже, відтворення полікомпонентних термінів з агентивними суфіксами становить труднощі, зумовлені надзвичайною складністю їх синтаксичної структури та інтеркомпонентних зв'язків. Як підсумок, слід зазначити, що вибір способу, а зазвичай комбінації способів перекладу залежить від декількох чинників: уміння перекладача ідентифікувати термін-словосполучення, уміння аналізувати структурно-семантичні

характеристики даної групи, визначаючи смислові зв'язки між її компонентами та враховуючи контекст. Способами перекладу англійських полікомпонентних термінів з агентивними суфіксами є компресія, декомпресія, так звані морфологічні трансформації, калькування і описовий переклад.

Список використаної літератури

1. Суперанская А. В. Общая терминология. Вопросы теории / А. В. Суперанская, Н. В. Подольская, Н. В. Васильева. – М. : Наука, 1989. – 312 с. **2. Карабан В. І.** Переклад англійської наукової і технічної літератури / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 574 с. **3. Гринев С. В.** Введение в терминоведение / С. В. Гринев. – М. : Московский лицей, 1993. – 156 с. **4. Головин Б. Н.** Лингвистические основы учения о терминах / Б. Н. Головин, Р. Ю. Кобрин. – М. : Высш. шк., 1987. – 105 с. **5. Лотте Д. С.** Вопросы заимствования и упорядчения иноязычных терминов и терминологических элементов / Д. С. Лотте. – М. : Наука, 1982. – 150 с. **6. Циткина Ф. А.** Терминология и перевод (К основам сопоставительного терминоведения) / Ф. А. Циткина. – Львов : Вища школа, 1988. – 156 с. **7. Гільченко Р. О.** Англо-український навчальний словник авіаційних термінів / Р. О. Гільченко. – К. : Київ, 2005. – 220 с.

Гонта І. А. Авіаційні полікомпонентні терміни з агентивними формантами *-er, or, -ant, -ist*

Стаття присвячена проблемі утворення англійських складних, складнопохідних термінів, а також термінів-словосполучень, оформлених агентивними суфіксами *-er, -or, -ant, -ist* в авіаційній галузі, та проблемі їх перекладу українською мовою. Аналіз 494 полікомпонентних одиниць виявив такі найпоширеніші перекладацькі трансформації, як перестановка компонентів, компресія, декомпресія, заміна полікомпонентного терміна прийменниково-іменниковим сполученням, а також калькування, описовий метод та метод заміни українським словом-відповідником.

Ключові слова: полікомпонентний термін, агентивний формант, складні, складнопохідні слова.

Гонта І. А. Авиационные поликомпонентные термины с агентивными формантами *-er, or, -ant, -ist*

Статья посвящена проблеме образования английских сложных, сложнопроизводных терминов, а также терминов-словосочетаний, оформленных агентивными суффиксами *-er, -or, -ant, -ist* в авиационной сфере, и проблеме их перевода на украинский язык. Анализ 494 поликомпонентных номинативных единиц позволили обнаружить такие наиболее распространенные способы их перевода, как перестановка компонентов, компрессия, декомпрессия, замена поликомпонентного

термина предложно-существительно сочетанием, а также калькирование, метод описания и метод замены украинским словом-соответствием.

Ключевые слова: поликомпонентный термин, агентивный формант, сложные, сложнопроизводные слова.

Honta I. A. Aviation Polycomponental Terms with Agentive Suffixes -er, -or, -ant, -ist

The article deals with the problem of functioning compounds, derivational compounds and word combinations with suffixes -er, or, -ant, -ist as professional terms in the English and Ukrainian aviation sphere. The choice of the material for investigation can be explained by a wide usage of the above-mentioned suffixes and difficulties in translating the words and word combinations due to their complex structure. The number of the nominative units of 494 and their Ukrainian translations have been selected from professional dictionaries. The extralinguistic reason for the creation of compound terms and terms-word combinations in the aviation sphere is mentioned. The ways of translating polycomponental terms with agentive suffixes -er, -or, -ant, -ist into the Ukrainian language are analysed and provided with calculations including percentage. The ways of translation turn out to be the following: compression, decompression, so-called morphological transformations, i.e. the change of noun into adjective, loan translation, descriptive translation and the method of substitution with Ukrainian corresponding equivalent.

Key words: polycomponental term, agentive suffix, compounds, derivational compounds.

Стаття надійшла до редакції 31.01.2013 р.

Прийнято до друку 30.05.2013 р.

Рецензент – к. філол. н., доц. Лавриненко О. О.

УДК 811.111'373:82-1'19"(73)

Гулдова І. С.

**СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АФОРИЗМІВ
АМЕРИКАНСЬКИХ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ ХХ СТОЛІТТЯ**

Сучасна лінгвістична наука вирізняється значним інтересом до вивчення афористичного фонду різних мов. Метою даної статті є висвітлення структурно-семантичних особливостей афоризмів американських поетичних текстів ХХ століття як невичерпного джерела збагачення афористичного фонду американської лінгвокультурної спільноти. Загальне тлумачення терміну «афоризм» у сучасних лінгвістичних студіях передбачає визначення його як короткого,